

# PROCES KARNY

redakcja naukowa Jerzy Skorupka

Karolina Kremens, Krzysztof Nowicki, Jerzy Skorupka

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE

3

# PROCES KARNY

redakcja naukowa Jerzy Skorupka

---

Karolina Kremens, Krzysztof Nowicki, Jerzy Skorupka

---

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

**proinfo.pl**  
księgarnia internetowa

WYDANIE

**3**

*Stan prawny na 20 czerwca 2020 r.*

Wydawca  
*Monika Pawłowska*

Redaktor prowadzący  
*Joanna Ołówek*

Opracowanie redakcyjne  
*Joanna Ośka*

Projekt okładek serii  
*Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski*

Poszczególne rozdziały napisali:

Karolina Kremens – rozdziały V, IX, XV

Krzysztof Nowicki – rozdziały IV, X, XIV, XVI

Jerzy Skorupka – rozdziały I–III, VI– VIII, XI–XIII

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ  
Więcej na [www.legalnakultura.pl](http://www.legalnakultura.pl)  
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-928-6

3. wydanie

Dział Praw Autorskich  
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33  
tel. 22 535 82 19  
e-mail: [ksiazki@wolterskluwer.pl](mailto:ksiazki@wolterskluwer.pl)

księgarnia internetowa [www.profinfo.pl](http://www.profinfo.pl)

# SPIS TREŚCI

|  |           |
|--|-----------|
| Wykaz skrótów .....  | 19        |
| Słowo wstępne .....  | 23        |
| <b>Rozdział I</b>  |           |
| <b>Zagadnienia ogólne .....</b>  | <b>25</b> |
| 1. Pojęcie procesu karnego.....  | 26        |
| 1.1. Uwagi ogólne .....  | 26        |
| 1.2. Proces karny w znaczeniu normatywnym i ogólnym .....  | 28        |
| 1.3. Proces karny w znaczeniu konkretnym i rzeczywistym .....                                    | 28        |
| 1.4. Przedmiot procesu karnego oraz podstawa jego wszczęcia .....                                | 29        |
| 1.5. Statyka i kinetyka procesu karnego .....  | 33        |
| 1.6. Istota procesu karnego .....  | 33        |
| 1.7. Aksjologia procesu karnego .....  | 40        |
| 1.8. Cele procesu karnego .....  | 42        |
| 1.8.1. Uwagi ogólne .....  | 42        |
| 1.8.2. Ustawowy cel procesu karnego .....  | 43        |
| 1.8.3. Cel procesu karnego jako realizacja dyrektywy trafnej<br>reakcji prawnej .....            | 46        |
| 1.8.4. Cel procesu karnego jako implementacja norm prawa karnego<br>materialnego .....           | 47        |
| 1.8.5. Cel procesu karnego jako osiągnięcie sprawiedliwości<br>materialnej i proceduralnej ..... | 49        |
| 1.9. Paradygmat procesu karnego .....  | 50        |
| 2. Źródła prawa karnego procesowego .....  | 52        |
| 3. Formy procesu karnego .....   | 55        |
| 4. Rodzaje i tryby procesu karnego. Postępowanie mediacyjne i renowacyjne .....                  | 60        |
| 4.1. Postępowanie mediacyjne .....   | 65        |
| 4.2. Postępowanie renowacyjne .....  | 69        |
| 5. Postępowanie karne.....   | 73        |
| 5.1. Postępowanie karne jako etap (wycinek) procesu karnego .....                                | 75        |

|  |     |
|--|-----|
| 5.2. Postępowanie karne jako odpowiedni nurt procesu karnego .....                                     | 76  |
| 5.3. Postępowanie karne jako wpałkowy przebieg w zasadniczym nurcie<br>procesu karnego .....           | 76  |
| 5.4. Postępowanie karne jako funkcjonalnie wyodrębniony typ czynności .....                            | 77  |
| 5.5. Postępowanie karne jako specjalna odmiana zmodyfikowana<br>w stosunku do typowego przebiegu ..... | 77  |
| 6. Procedura karna i kultura prawna .....  | 78  |
| 7. Prawo karne procesowe .....   | 80  |
| 8. Funkcje przepisów prawa karnego procesowego .....   | 81  |
| 8.1. Uwagi ogólne .....  | 81  |
| 8.2. Funkcja prakseologiczna .....   | 81  |
| 8.3. Funkcja gwarancyjna .....   | 83  |
| 8.4. Funkcja porządkująca .....  | 85  |
| 9. Funkcje procesowe.....  | 86  |
| 10. Granice procesu karnego.....   | 91  |
| 11. System prawa karnego procesowego.....  | 94  |
| 12. Autonomia prawa karnego procesowego .....  | 98  |
| 13. Nauka prawa karnego procesowego.....   | 100 |
| 14. Wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych .....  | 101 |
| 14.1. Pojęcie wymiaru sprawiedliwości .....  | 101 |
| 14.2. Gwarancje prawidłowego wymiaru sprawiedliwości .....   | 102 |
| 15. Gwarancje procesowe.....   | 108 |

## Rozdział II

|  |            |
|--|------------|
| <b>Zasady procesu karnego .....</b>  | <b>114</b> |
| 1. Pojęcie zasady prawa, zasady procesu karnego oraz naczelnej zasady<br>procesu karnego ..... | 117        |
| 2. Znaczenie naczelných zasad procesu karnego.....   | 123        |
| 3. Klasyfikacja zasad procesu karnego .....  | 125        |
| 4. Kolidzja zasad procesu karnego.....   | 128        |
| 5. Systematyka naczelných zasad procesu karnego.....   | 130        |
| 6. Zasady wszczęcia procesu karnego .....  | 132        |
| 6.1. Zasada legalizmu i oportunistzmu .....  | 132        |
| 6.2. Zasada działania z urzędu .....   | 139        |
| 6.3. Zasada skargowości .....  | 145        |
| 7. Zasady prowadzenia procesu karnego.....   | 150        |
| 7.1. Zasada udziału czynnika społecznego w procesie karnym .....                               | 150        |
| 7.2. Zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego .....                                   | 153        |
| 7.3. Zasada obiektywizmu .....   | 156        |
| 7.4. Zasada działania z urzędu .....   | 159        |
| 7.5. Zasada szybkości .....  | 162        |
| 7.6. Zasada kontradyktoryjności oraz inkwizycyjności .....                                     | 172        |
| 7.7. Zasada jawności i tajności .....  | 176        |

|   |     |
|---|-----|
| 7.8. Zasada ustności i pisemności .....   | 182 |
| 7.9. Zasada instancyjności .....          | 182 |
| 8. Zasady postępowania dowodowego .....   | 185 |
| 8.1. Zasada prawdy materialnej .....      | 185 |
| 8.2. Zasada bezpośredniości .....         | 190 |
| 8.3. Zasada swobodnej oceny dowodów ..... | 193 |
| 9. Zasady gwarancyjne oskarżonego .....   | 200 |
| 9.1. Zasada domniemania niewinności ..... | 200 |
| 9.2. Zasada <i>in dubio pro reo</i> ..... | 206 |
| 9.3. Zasada prawa do obrony .....         | 208 |
| 10. Rzetelny proces karny .....           | 224 |

### Rozdział III

|  |            |
|--|------------|
| <b>Warunki dopuszczalności procesu .....</b>                               | <b>231</b> |
| 1. Pojęcie warunków dopuszczalności procesu i ich znaczenie .....          | 232        |
| 2. Rodzaje warunków dopuszczalności procesu .....                          | 236        |
| 2.1. Warunki (przesłanki) pozytywne i negatywne .....                      | 236        |
| 2.2. Warunki (przesłanki) ogólne i szczególne .....                        | 238        |
| 2.3. Warunki (przesłanki) bezwzględne i względne .....                     | 239        |
| 2.4. Warunki (przesłanki) formalne, materialne i mieszane .....            | 240        |
| 3. Formalne negatywne warunki (przesłanki) .....                           | 242        |
| 3.1. Śmierć oskarżonego .....  | 242        |
| 3.2. Powaga rzeczy osądzonej .....   | 243        |
| 3.3. Zasada <i>ne bis in idem</i> na obszarze Unii Europejskiej .....      | 246        |
| 3.4. Zawisłość prawna sporu .....  | 248        |
| 3.5. Niepodleganie orzecznictwu polskich sądów karnych .....               | 248        |
| 3.6. Brak skargi uprawnionego oskarżyciela .....                           | 251        |
| 3.7. Brak zezwolenia na ściganie .....                                     | 254        |
| 3.8. Brak wniosku o ściganie .....   | 256        |
| 4. Warunki materialne (przesłanki) negatywne dopuszczalności procesu ..... | 257        |
| 4.1. Brak faktycznych podstaw oskarżenia .....                             | 257        |
| 4.2. Brak przestępności czynu .....  | 258        |
| 4.3. Znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu .....                   | 259        |
| 4.4. Niepodleganie karze .....   | 260        |
| 5. Mieszane negatywne warunki (przesłanki) dopuszczalności procesu .....   | 260        |
| 5.1. Przedawnienie karalności .....  | 260        |
| 5.2. Abolicja i amnestia .....   | 261        |
| 6. Zbieg negatywnych przesłanek procesowych .....                          | 262        |
| 7. Czynności zabezpieczające ślady i dowody przestępstwa .....             | 263        |

**Rozdział IV**

|   |     |
|---|-----|
| <b>Organy postępowania karnego</b> .....  | 265 |
| 1. Zagadnienia ogólne .....   | 266 |
| 1.1. Rola sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości .....                                | 266 |
| 1.2. Organy wewnątrzsądowe .....  | 269 |
| 2. Właściwość sądu .....  | 271 |
| 2.1. Właściwość rzeczowa .....  | 272 |
| 2.2. Właściwość miejscowa .....   | 274 |
| 2.3. Właściwość funkcjonalna .....  | 275 |
| 2.4. Właściwość z łączności spraw .....   | 277 |
| 2.5. Właściwość z delegacji .....   | 279 |
| 2.6. Spór o właściwość .....  | 280 |
| 3. Skład sądu .....   | 282 |
| 3.1. Zagadnienia ogólne .....   | 282 |
| 3.2. Rodzaje składów orzekających .....   | 284 |
| 3.3. Wyznaczanie składu sądu .....  | 287 |
| 3.4. Wyłączenie sędziego .....  | 289 |
| 3.4.1. Wyłączenie sędziego z mocy prawa ( <i>iudex inhabilis</i> ) .....                  | 289 |
| 3.4.2. Wyłączenie sędziego z mocy orzeczenia sądowego<br>( <i>iudex suspectus</i> ) ..... | 291 |
| 4. Prokurator jako organ postępowania karnego .....                                       | 292 |
| 4.1. Zagadnienia ogólne .....   | 292 |
| 4.2. Organizacja prokuratury .....  | 293 |
| 4.3. Zasady działania prokuratury .....   | 295 |
| 5. Pozostałe organy postępowania przygotowawczego .....                                   | 298 |
| 6. Organy postępowania wykonawczego .....   | 299 |

**Rozdział V**

|   |     |
|---|-----|
| <b>Strony, przedstawiciele procesowi, przedstawiciele społeczny<br/>oraz podmioty na prawach strony</b> ..... | 303 |
| 1. Zagadnienia ogólne .....   | 305 |
| 2. Oskarżyciel publiczny .....  | 310 |
| 2.1. Zagadnienia ogólne .....   | 310 |
| 2.2. Nieprokuratorscy oskarżyciele publiczni .....  | 310 |
| 2.3. Obowiązki i prawa oskarżyciela publicznego .....   | 312 |
| 2.4. Wyłączenie oskarżyciela publicznego .....  | 313 |
| 3. Pokrzywdzony .....   | 313 |
| 3.1. Pojęcie pokrzywdzonego .....   | 313 |
| 3.2. Reprezentacja pokrzywdzonego w procesie karnym .....   | 315 |
| 3.3. Uprawnienia pokrzywdzonego .....   | 315 |
| 4. Oskarżyciel posiłkowy uboczny .....  | 316 |
| 5. Oskarżyciel posiłkowy subsydiarny .....  | 319 |

|   |     |
|---|-----|
| 6. Oskarżyciel prywatny.....  | 323 |
| 6.1. Pojęcie oskarżyciela prywatnego .....                              | 323 |
| 6.2. Ingerencja prokuratora w postępowanie prywatnoskargowe .....       | 324 |
| 7. Oskarżony .....  | 325 |
| 7.1. Pojęcie oskarżonego .....  | 325 |
| 7.2. Prawa oskarżonego .....  | 326 |
| 7.3. Obowiązki oskarżonego .....  | 326 |
| 8. obrońca.....   | 328 |
| 8.1. Pojęcie obrońcy i zakres jego uprawnień .....                      | 328 |
| 8.2. Ustanowienie obrońcy z wyboru i wyznaczenie obrońcy z urzędu ..... | 331 |
| 8.3. Ustanie stosunku obrończego .....                                  | 332 |
| 9. Pełnomocnik.....   | 333 |
| 10. Przedstawiciel społeczny.....                                       | 334 |
| 11. Podmiot zobowiązany.....  | 335 |
| 12. Właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przepadkiem .....           | 338 |

## Rozdział VI

|   |            |
|---|------------|
| <b>Czynności procesowe .....</b>  | <b>342</b> |
| 1. Pojęcie i klasyfikacja czynności procesowych.....  | 344        |
| 1.1. Czynności pozytywne i negatywne .....  | 345        |
| 1.2. Czynności proste i złożone .....   | 345        |
| 1.3. Czynności indywidualne i zbiorowe .....  | 346        |
| 1.4. Czynności procesowe rozpoznawcze i wykonawcze .....                                    | 346        |
| 1.5. Czynności procesowe wyraźne i dorozumiane .....  | 346        |
| 1.6. Czynności procesowe ustne i pisemne .....  | 347        |
| 1.7. Czynności procesowe organów procesowych, stron i innych uczestników postępowania ..... | 347        |
| 1.8. Czynności procesowe realne, spostrzeżenia procesowe i oświadczenia procesowe .....     | 352        |
| 1.9. Czynności procesowe odwoływalne i nieodwoływalne .....                                 | 353        |
| 2. Prawdliwość czynności procesowych.....   | 354        |
| 3. Orzeczenia, zarządzenia i polecenia .....  | 358        |
| 4. Narada i głosowanie .....  | 372        |
| 5. Porządek czynności procesowych.....  | 375        |
| 6. Terminy.....   | 380        |
| 7. Doręczenia .....   | 385        |
| 8. Dokumentowanie czynności procesowych.....  | 389        |
| 9. Przeglądanie akt i sporządzanie odpisów .....  | 394        |

## Rozdział VII

|  |            |
|--|------------|
| <b>Dowody .....</b>  | <b>399</b> |
| 1. Pojęcie prawa dowodowego i jego historyczna zmienność ..... | 400        |
| 2. Doniosłość prawa dowodowego.....                            | 404        |



|  |     |
|--|-----|
| 3. Pojęcie dowodu.....   | 405 |
| 3.1. Dowód jako źródło dowodu .....                                    | 406 |
| 3.2. Dowód jako środek dowodowy.....                                   | 408 |
| 3.3. Dowód jako fakt dowodowy .....                                    | 409 |
| 3.4. Inne znaczenia pojęcia „dowód” .....                              | 410 |
| 4. Rodzaje dowodów .....   | 411 |
| 4.1. Dowody osobowe i rzeczowe .....                                   | 411 |
| 4.2. Dowody pierwotne i pochodne .....                                 | 412 |
| 4.3. Dowody bezpośrednie i pośrednie .....                             | 413 |
| 4.4. Dowody pojęciowe i zmysłowe .....                                 | 414 |
| 4.5. Dowody ścisłe i swobodne .....                                    | 414 |
| 4.6. Pozostałe rodzaje dowodów .....                                   | 415 |
| 4.7. Szczególne rodzaje dowodów .....                                  | 417 |
| 4.7.1. Dokument .....  | 417 |
| 4.7.2. Dowód naukowy .....   | 419 |
| 4.7.3. Dowód prywatny .....  | 422 |
| 4.7.4. Dowody niekonwencjonalne .....                                  | 424 |
| 4.7.5. Dowody wrażliwe .....   | 427 |
| 4.7.6. Dowody nienazwane .....   | 428 |
| 5. Dowodzenie w procesie karnym.....                                   | 430 |
| 5.1. Przedmiot dowodu .....  | 432 |
| 6. Udowodnienie i surogaty udowodnienia .....                          | 435 |
| 6.1. Udowodnienie .....  | 435 |
| 6.2. Surogaty udowodnienia .....                                       | 437 |
| 6.2.1. Notoryjność powszechna i urzędowa .....                         | 438 |
| 6.2.2. Oczywistość .....   | 439 |
| 6.2.3. Uprawdopodobnienie .....  | 439 |
| 6.2.4. Domniemania .....   | 440 |
| 7. Zasady postępowania dowodowego .....                                | 441 |
| 8. Postępowanie dowodowe .....   | 443 |
| 8.1. Limitacja postępowania dowodowego .....                           | 443 |
| 8.2. Poszukiwanie (wykrywanie) dowodów .....                           | 446 |
| 8.3. Zabezpieczanie i utrwalanie dowodów .....                         | 449 |
| 9. Wprowadzanie dowodów do procesu .....                               | 450 |
| 9.1. Wniosek dowodowy .....  | 454 |
| 10. Ograniczenia w przeprowadzaniu i wykorzystaniu dowodów .....       | 458 |
| 10.1. Niedopuszczalność dowodu .....                                   | 458 |
| 10.2. Nieprzydatność dowodu .....                                      | 460 |
| 10.3. Brak możliwości przeprowadzenia dowodu .....                     | 462 |
| 10.4. Oczywiste przedłużanie postępowania .....                        | 462 |
| 11. Zakazy dowodowe .....  | 464 |
| 11.1. Zakazy dowodzenia określonych faktów .....                       | 468 |
| 11.2. Zakazy dowodzenia za pomocą określonych środków dowodowych ..... | 469 |
| 11.3. Zakazy określonych metod uzyskiwania dowodów .....               | 472 |

|  |     |
|--|-----|
| 12. Czynności dowodowe.....  | 476 |
| 12.1. Pojęcie i systematyka czynności dowodowych .....   | 476 |
| 12.2. Czynności poszukiwawcze .....  | 478 |
| 12.2.1. Zatrzymanie rzeczy .....   | 479 |
| 12.2.2. Zatrzymanie korespondencji i przesyłek .....   | 482 |
| 12.2.3. Przeszukanie .....   | 484 |
| 12.2.3.1. Postępowanie z dokumentami znalezionymi<br>i zatrzymanymi podczas przeszukania .....   | 486 |
| 12.2.4. Zabezpieczenie danych informatycznych .....  | 488 |
| 12.2.5. Kontrola i utrwalanie rozmów telefonicznych .....  | 489 |
| 12.2.6. Kontrola i utrwalanie przy użyciu środków technicznych<br>treści rozmów innych niż telefoniczne lub przekazów informacji,<br>w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną ..... | 493 |
| 12.2.7. Poszukiwanie oskarżonego i list gończy .....   | 494 |
| 12.3. Czynności ujawniające dowody .....   | 495 |
| 12.3.1. Przesłuchanie .....  | 495 |
| 12.3.2. Okazanie .....   | 502 |
| 12.3.3. Oględziny .....  | 505 |
| 12.3.3.1. Oględziny i otwarcie zwłok .....   | 506 |
| 12.3.4. Odczytanie dokumentu, w tym opinii biegłego .....  | 507 |
| 12.3.5. Zebranie danych o oskarżonym i wywiad środowiskowy .....   | 509 |
| 12.4. Czynności kontrolujące dowody .....  | 511 |
| 12.4.1. Konfrontacja .....   | 511 |
| 12.4.2. Eksperyment procesowy .....  | 511 |
| 12.4.3. Porównanie oryginału dowodu z jego kopią .....   | 513 |

## **Rozdział VIII**

|  |            |
|--|------------|
| <b>Środki przymusu .....</b>                                       | <b>516</b> |
| 1. Pojęcie i rodzaje środków przymusu.....                         | 518        |
| 2. Ujęcie .....  | 519        |
| 3. Zatrzymanie.....  | 520        |
| 4. Środki zapobiegawcze.....                                       | 528        |
| 4.1. Cel i funkcje środków zapobiegawczych .....                   | 529        |
| 4.2. Organy uprawnione do stosowania środków zapobiegawczych ..... | 530        |
| 4.3. Przesłanki stosowania środków zapobiegawczych .....           | 531        |
| 4.4. Dyrektywy stosowania środków zapobiegawczych .....            | 536        |
| 4.5. Czas stosowania środków zapobiegawczych .....                 | 539        |
| 4.6. Zaskarżanie środków zapobiegawczych .....                     | 544        |
| 4.7. Tymczasowe aresztowanie .....                                 | 546        |
| 4.7.1. Tryb stosowania tymczasowego aresztowania .....             | 546        |
| 4.7.2. Zakazy stosowania tymczasowego aresztowania .....           | 551        |
| 4.7.3. Tymczasowe aresztowanie warunkowe .....                     | 554        |
| 4.8. Pozostałe środki zapobiegawcze .....                          | 555        |

|   |     |
|---|-----|
| 4.8.1. Poręczenia .....   | 555 |
| 4.8.2. Dozory .....   | 559 |
| 4.8.3. Nakaz opuszczenia lokalu .....   | 561 |
| 4.8.4. Zawieszenie w czynnościach służbowych lub wykonywaniu<br>zawodu oraz nakazy określonego zachowania ..... | 563 |
| 4.8.5. Zakaz opuszczania kraju .....  | 565 |
| 5. Poszukiwanie oskarżonego i list gończy .....   | 566 |
| 6. List żelazny.....  | 568 |
| 7. Kary porządkowe .....  | 569 |
| 8. Środki wymuszające zachowanie porządku w czasie rozprawy .....   | 573 |
| 9. Zabezpieczenie majątkowe .....   | 574 |

## Rozdział IX

|  |            |
|--|------------|
| <b>Postępowanie przygotowawcze .....</b>   | <b>583</b> |
| 1. Zagadnienia ogólne .....  | 585        |
| 2. Rozpoczęcie postępowania przygotowawczego.....  | 587        |
| 2.1. Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa .....                          | 587        |
| 2.2. Odstępstwa od zasady niezwłocznego wszczęcia postępowania<br>przygotowawczego ..... | 593        |
| 2.2.1. Czynności sprawdzające .....  | 593        |
| 2.2.2. Czynności w niezbędnym zakresie .....   | 594        |
| 2.3. Formy postępowania przygotowawczego .....   | 595        |
| 2.3.1. Uwagi ogólne .....  | 595        |
| 2.3.2. Zakres przedmiotowy śledztwa .....  | 596        |
| 2.3.3. Zakres przedmiotowy dochodzenia .....   | 596        |
| 2.4. Wszczęcie postępowania przygotowawczego .....                                       | 597        |
| 2.5. Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego .....                                | 599        |
| 3. Przebieg postępowania przygotowawczego .....  | 600        |
| 3.1. Uwagi ogólne .....  | 600        |
| 3.2. Organy postępowania przygotowawczego .....  | 602        |
| 3.2.1. Organy prowadzące śledztwo .....  | 602        |
| 3.2.2. Organy prowadzące dochodzenie .....   | 604        |
| 3.2.3. Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym .....                        | 605        |
| 3.2.4. Udział sądu w czynnościach postępowania przygotowawczego .....                    | 605        |
| 3.3. Czas trwania postępowania przygotowawczego .....                                    | 608        |
| 3.3.1. Uwagi ogólne .....  | 608        |
| 3.3.2. Czas trwania śledztwa .....   | 608        |
| 3.3.3. Czas trwania dochodzenia .....  | 609        |
| 3.4. Przedstawienie zarzutów .....   | 609        |
| 3.4.1. Zagadnienia ogólne .....  | 609        |
| 3.4.2. Postanowienie o przedstawieniu zarzutów .....                                     | 610        |
| 3.4.3. Postanowienie o uzupełnieniu lub zmianie zarzutów .....                           | 612        |
| 3.5. Podejrzany .....  | 612        |

|   |     |
|---|-----|
| 3.6. Czynności procesowe w postępowaniu przygotowawczym .....   | 615 |
| 3.6.1. Uwagi ogólne .....   | 615 |
| 3.6.2. Inicjatywa dowodowa w postępowaniu przygotowawczym .....   | 616 |
| 3.6.3. Udział stron w czynnościach postępowania przygotowawczego .....  | 616 |
| 3.6.4. Zaskarżanie postanowień, zarządzeń i czynności<br>w postępowaniu przygotowawczym .....   | 617 |
| 3.7. Zamknięcie postępowania przygotowawczego .....   | 618 |
| 3.8. Redukcja formalizmu dochodzenia .....  | 620 |
| 3.8.1. Uwagi ogólne .....   | 620 |
| 3.8.2. Samodzielność organu prowadzącego postępowanie<br>w wydawaniu postanowień .....  | 620 |
| 3.8.3. Obniżenie wymogów formalnych wobec postanowień<br>zapadających w toku dochodzenia .....  | 621 |
| 3.8.4. Odformalizowanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów .....   | 622 |
| 3.8.5. Brak wymogu wydania postanowienia o zamknięciu<br>dochodzenia .....  | 622 |
| 3.8.6. Ograniczenie zakresu postępowania dowodowego .....   | 622 |
| 3.8.7. Utrwalanie niektórych czynności dowodowych w protokole<br>ograniczonym .....   | 623 |
| 4. Zakończenie postępowania przygotowawczego .....  | 623 |
| 4.1. Zagadnienia ogólne .....   | 623 |
| 4.2. Wniesienie aktu oskarżenia .....   | 625 |
| 4.2.1. Uwagi ogólne .....   | 625 |
| 4.2.2. Termin wniesienia aktu oskarżenia .....  | 625 |
| 4.2.3. Budowa aktu oskarżenia .....   | 626 |
| 4.2.4. Materiały postępowania przygotowawczego przekazywane<br>do sądu .....  | 628 |
| 4.2.5. Obowiązki informacyjne związane z wniesieniem aktu<br>oskarżenia do sądu .....   | 628 |
| 4.3. Wniesienie aktu oskarżenia wraz z wnioskiem o skazanie bez<br>przeprowadzania rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.) .....                       | 629 |
| 4.3.1. Porozumienia procesowe – uwagi ogólne .....  | 629 |
| 4.3.2. Przesłanki skierowania wniosku o skazanie<br>bez przeprowadzania rozprawy wraz z aktem oskarżenia<br>w trybie art. 335 § 2 k.p.k. .... | 631 |
| 4.3.3. Tryb skierowania aktu oskarżenia wraz z wnioskiem<br>o skazanie bez przeprowadzania rozprawy .....                                     | 632 |
| 4.4. Wniosek o skazanie bez przeprowadzania rozprawy<br>(art. 335 § 1 k.p.k.) .....   | 633 |
| 4.4.1. Przesłanki wniosku o skazanie bez przeprowadzania rozprawy .....   | 633 |
| 4.4.2. Ograniczenie przeprowadzania czynności dowodowych .....  | 634 |
| 4.5. Wniosek o warunkowe umorzenie postępowania .....   | 634 |
| 4.6. Wniosek o umorzenie postępowania i zastosowanie środków<br>zabezpieczających .....   | 635 |

|   |     |
|---|-----|
| 4.7. Umorzenie postępowania przygotowawczego .....  | 636 |
| 4.7.1. Przesłanki umorzenia postępowania przygotowawczego .....   | 636 |
| 4.7.2. Tryb umorzenia postępowania przygotowawczego .....   | 637 |
| 4.7.3. Szczególne rodzaje umorzenia postępowania przygotowawczego .....   | 638 |
| 4.7.3.1. Umorzenie absorpcyjne (art. 11 k.p.k.) .....   | 638 |
| 4.7.3.2. Umorzenie rejestrowe dochodzenia (art. 325f k.p.k.) .....  | 639 |
| 4.7.4. Inne czynności związane z umorzeniem postępowania<br>przygotowawczego .....  | 639 |
| 4.7.4.1. Doręczenie odpisu postanowienia o umorzeniu<br>postępowania przygotowawczego i zawiadomienie<br>o jego wydaniu ..... | 639 |
| 4.7.4.2. Wydanie postanowienia w przedmiocie dowodów<br>rzeczowych .....  | 640 |
| 4.7.4.3. Wystąpienie do sądu z wnioskiem o orzeczenie<br>przepadku .....  | 640 |
| 4.7.5. Szczególny tryb nadzoru nad umorzonym postępowaniem<br>przygotowawczym .....   | 641 |

## **Rozdział X**

|   |            |
|---|------------|
| <b>Postępowanie przed sądem pierwszej instancji .....</b>   | <b>645</b> |
| 1. Zagadnienia ogólne .....   | 646        |
| 2. Wstępna kontrola skargi oskarżyciela .....   | 648        |
| 2.1. Przesłanki kontroli .....  | 648        |
| 2.2. Zakres i przebieg kontroli .....   | 650        |
| 3. Skierowanie sprawy na posiedzenie .....  | 653        |
| 3.1. Posiedzenia, na których sąd orzeka w formie postanowienia .....  | 653        |
| 4. Posiedzenia wyrokowe .....   | 657        |
| 4.1. Posiedzenie w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania .....   | 657        |
| 4.2. Posiedzenie w przedmiocie wniosku o skazanie<br>bez przeprowadzenia rozprawy .....   | 659        |
| 4.3. Posiedzenie w przedmiocie wniosku o poddanie się<br>odpowiedzialności karnej .....   | 662        |
| 4.4. Posiedzenie w przedmiocie wydania wyroku nakazowego .....  | 664        |
| 5. Tryb orzekania w przedmiocie środków zabezpieczających<br>oraz orzekania przepadku po umorzeniu postępowania<br>przygotowawczego ..... | 664        |
| 5.1. Zagadnienia ogólne .....   | 664        |
| 5.2. Tryb orzekania środków zabezpieczających .....   | 665        |
| 6. Przygotowanie do rozprawy głównej .....  | 666        |
| 7. Jawność rozprawy .....   | 669        |
| 8. Udział oskarżonego w rozprawie głównej .....   | 673        |
| 9. Udział obrońcy w rozprawie głównej .....   | 678        |
| 10. Udział w rozprawie przewodniczącego składu orzekającego .....   | 678        |

|  |     |
|--|-----|
| 11. Rozpoczęcie rozprawy głównej.....                        | 679 |
| 12. Przewód sądowy.....                                      | 681 |
| 12.1. Przebieg przewodu sądowego .....                       | 681 |
| 12.2. Wyjątki od zasady bezpośredniości .....                | 684 |
| 12.3. Pozostałe czynności przewodu sądowego .....            | 688 |
| 13. Głosy stron i czynności związane z wydaniem wyroku ..... | 691 |

## **Rozdział XI**

|  |     |
|--|-----|
| <b>Postępowanie odwoławcze</b> .....                                 | 699 |
| 1. Pojęcie, cele i funkcje postępowania odwoławczego .....           | 700 |
| 1.1. Organy postępowania odwoławczego .....                          | 703 |
| 2. Modele postępowania odwoławczego .....                            | 704 |
| 3. Środki odwoławcze .....   | 706 |
| 3.1. Cechy środków odwoławczych .....                                | 706 |
| 3.2. Dopuszczalność środka odwoławczego .....                        | 708 |
| 3.3. Warunki formalne środka odwoławczego .....                      | 709 |
| 3.4. Zarzuty odwoławcze .....  | 713 |
| 3.5. Termin do wniesienia środka odwoławczego .....                  | 721 |
| 3.6. Cofnięcie środka odwoławczego .....                             | 722 |
| 4. Zakres kontroli sądu odwoławczego .....                           | 723 |
| 4.1. Rodzaje orzeczeń sądu odwoławczego .....                        | 730 |
| 5. Apelacja .....  | 732 |
| 5.1. Rozprawa apelacyjna .....                                       | 733 |
| 6. Zażalenie .....   | 735 |
| 7. Pozostałe zwyczajne środki zaskarżenia .....                      | 738 |
| 7.1. Sprzeciw od wyroku nakazowego .....                             | 739 |
| 7.2. Sprzeciw od postanowień i zarządzeń referendarza sądowego ..... | 741 |
| 7.3. Quasi-sprzeciwy .....   | 741 |
| 7.4. Odwołanie .....   | 741 |

## **Rozdział XII**

|  |     |
|--|-----|
| <b>Postępowania szczególne</b> .....                     | 745 |
| 1. Pojęcie i rodzaje postępowań szczególnych .....       | 747 |
| 2. Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego ..... | 750 |
| 3. Postępowanie nakazowe .....                           | 757 |
| 4. Postępowanie przyspieszone .....                      | 760 |
| 4.1. Odrębności tzw. postępowania zdalnego .....         | 764 |

## **Rozdział XIII**

|  |     |
|--|-----|
| <b>Nadzwyczajne środki zaskarżenia</b> .....                 | 770 |
| 1. Pojęcie i rodzaje nadzwyczajnych środków zaskarżenia..... | 771 |
| 2. Kasacja.....  | 773 |
| 3. Wniosek o wznowienie postępowania.....                    | 784 |

|  |     |
|--|-----|
| 4. Skarga na wyrok sądu odwoławczego ..... | 790 |
| 5. Skarga nadzwyczajna.....                | 792 |

## **Rozdział XIV**

|  |            |
|--|------------|
| <b>Postępowania następcze .....</b>  | <b>797</b> |
| 1. Zagadnienia ogólne .....  | 798        |
| 2. Ułaskawienie.....   | 800        |
| 2.1. Istota ułaskawienia .....   | 800        |
| 2.2. Wszczęcie postępowania ułaskawieniowego .....   | 802        |
| 2.3. Przebieg postępowania ułaskawieniowego wszczętego na wniosek<br>uprawnionego podmiotu ..... | 802        |
| 2.4. Przebieg postępowania ułaskawieniowego wszczętego z urzędu .....                            | 804        |
| 3. Orzekanie kary łącznej.....   | 805        |
| 3.1. Zagadnienia ogólne .....  | 805        |
| 3.2. Postępowanie w zakresie orzeczenia kary łącznej w wyroku łącznym .....                      | 805        |
| 3.3. Konsekwencje wydania wyroku łącznego i utrata mocy wydania<br>wyroku łącznego .....         | 808        |
| 4. Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego .....  | 809        |
| 4.1. Zagadnienia ogólne .....  | 809        |
| 4.2. Przesłanki podjęcia warunkowo umorzonego postępowania .....                                 | 810        |
| 4.3. Tryb postępowania w sprawie o podjęcie warunkowo umorzonego<br>postępowania .....           | 811        |
| 5. Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie<br>lub zatrzymanie .....        | 812        |
| 5.1. Zagadnienia ogólne .....  | 812        |
| 5.2. Przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa .....   | 813        |
| 5.3. Uprawnieni do odszkodowania i zadośćuczynienia .....  | 815        |
| 5.4. Zakres odpowiedzialności odszkodowawczej .....  | 816        |
| 5.5. Postępowanie w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia .....                           | 817        |

## **Rozdział XV**

|  |            |
|--|------------|
| <b>Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych .....</b>   | <b>823</b> |
| 1. Zagadnienia ogólne .....  | 824        |
| 2. Pomoc prawna i doręczenia w sprawach karnych.....   | 826        |
| 3. Przejęcie i przekazanie ścigania karnego .....  | 829        |
| 4. Ekstradycja.....  | 831        |
| 5. Europejski nakaz aresztowania.....  | 836        |
| 5.1. Zagadnienia ogólne .....  | 836        |
| 5.2. Wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej<br>o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu<br>aresztowania ..... | 837        |

|   |     |
|---|-----|
| 5.3. Wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej<br>o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu<br>aresztowania ..... | 839 |
| 6. Przejęcie i przekazanie orzeczeń do wykonania .....  | 842 |
| 7. Wykonanie europejskiego nakazu ochrony.....  | 844 |

## **Rozdział XVI**

|   |     |
|---|-----|
| <b>Koszty procesu</b> .....   | 848 |
| 1. Zagadnienia ogólne .....   | 849 |
| 1.1. Koszty sądowe .....  | 849 |
| 1.2. Opłaty .....   | 850 |
| 1.3. Wydatki .....  | 850 |
| 1.3.1. Podmiot zobowiązany do ponoszenia wydatków .....   | 850 |
| 1.3.2. Wyjątki w zakresie obowiązku ponoszenia wydatków .....   | 851 |
| 1.4. Należności dla świadka, osoby towarzyszącej świadkowi<br>oraz biegłego, tłumacza i specjalisty .....   | 851 |
| 1.4.1. Zwrot kosztów podróży oraz noclegu i utrzymania w miejscu<br>wykonania czynności .....   | 852 |
| 1.4.2. Zwrot utraconego zarobku lub dochodu .....   | 852 |
| 1.4.3. Wynagrodzenie za wykonaną pracę .....  | 853 |
| 1.4.4. Tryb dochodzenia należności .....  | 855 |
| 1.4.5. Właściwość organu przyznającego należności .....   | 855 |
| 1.4.6. Termin wypłacenia należności .....   | 855 |
| 1.4.7. Zażalenie .....  | 856 |
| 1.5. Koszty procesu w postępowaniu prywatnoskargowym<br>i w postępowaniu prowadzonym w wyniku aktu oskarżenia<br>wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego ..... | 856 |
| 2. Zwolnienie z kosztów sądowych.....   | 857 |
| 2.1. Zwolnienie z kosztów sądowych na podstawie decyzji uprawnionego<br>organu .....  | 857 |
| 2.2. Zwolnienie z kosztów sądowych z mocy prawa .....   | 858 |
| 3. Zasądzenie kosztów procesu .....   | 859 |
| 3.1. Zagadnienia ogólne .....   | 859 |
| 3.2. Zasądzenie kosztów procesu w sprawach z oskarżenia publicznego .....   | 860 |
| 3.3. Zasądzenie kosztów procesu w sprawach z oskarżenia prywatnego .....  | 860 |
| 3.4. Zasądzenie kosztów procesu w sprawach złożonych podmiotowo .....   | 861 |
| 3.5. Zasądzenie kosztów procesu w razie uniewinnienia oskarżonego<br>lub umorzenia postępowania .....   | 862 |
| 4. Zaskarżenie orzeczenia w przedmiocie kosztów .....   | 863 |
| 5. Przedawnienie kosztów sądowych .....   | 865 |
| <b>O Autorach</b> .....   | 867 |



## SŁOWO WSTĘPNE

Oddajemy do rąk czytelników trzecie wydanie podręcznika akademickiego pt. *Proces karny*. Książka skierowana jest przede wszystkim do studentów studiów prawniczych i administracyjnych, słuchaczy licznych studiów podyplomowych o profilu prawniczym, a także do osób odbywających aplikacje prawnicze i wykonujących typowe zawody prawnicze.

Podręcznik stanowi całościowe, gruntowne opracowanie obszernej problematyki prawa karnego procesowego, obejmujące zagadnienia teorii procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości oraz przebiegu postępowania karnego we wszystkich odmianach i trybach. Zamiarem i ambicją autorów było napisanie podręcznika, który stanowiłby pomoc dydaktyczną we wszechstronnym poznaniu złożonej problematyki procesu karnego. Omawiane są zatem zagadnienia dotyczące źródeł i systemowości prawa karnego procesowego, form, modelu i konstrukcji procesu karnego oraz jego wszczęcia i rozwoju. W trzecim wydaniu podręcznika uwzględnione zostały najnowsze zmiany Kodeksu postępowania karnego, które zostały wprowadzone po ukazaniu się poprzedniego wydania książki.

Wyraźny akcent został położony na zagadnienia dogmatyczne, ze szczególnym zwróceniem uwagi na funkcję gwarancyjną przepisów procesowych wyznaczającą obszar dozwolonej ingerencji organów postępowania karnego w prawa i wolności jednostki z jednej strony oraz obszar prywatności, który nie może zostać naruszony – z drugiej strony. Za właściwe uznano podkreślanie granic dozwolonej działalności procesowej organów władzy publicznej, przekroczenie których oznacza bezprawność działania tych organów. Wymagało to uwzględnienia konstytucyjnych wartości, a zwłaszcza przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, jego wolności i praw. Ustawowy model postępowania karnego analizowany jest także przez pryzmat norm prawa międzynarodowego, zwłaszcza EKPC i prawa Unii Europejskiej, co nierzadko prowadzi do wniosku o niezgodności regulacji prawa polskiego z wzorcem prawnomiędzynarodowym.

Poznaniu tych skomplikowanych zagadnień sprzyja sposób prowadzenia wykładu, wzbogaconego m.in. o materiały z akt spraw karnych, które poddane zostały ano-

nimizacji, a przedstawiane są na specjalnie przygotowanej platformie internetowej ([www.proces-karny.wolterskluwer.pl](http://www.proces-karny.wolterskluwer.pl)). Dzięki temu czytelnik ma możliwość poznania nie tylko procesu karnego w aspekcie teoretycznym, lecz także decyzji procesowych podejmowanych w konkretnych postępowaniach karnych (np. postanowienia, wyroki, zażalenia, apelacje). Dostęp do tych materiałów zapewnia indywidualny kod zamieszczony w każdym egzemplarzu książki.

W stosunku do poprzedniego wydania podręcznika z 2018 r. nastąpiły w nim zmiany wynikające nie tylko ze zmienionego stanu prawnego. Zmienił się skład autorów, gdyż przestała w nim być dr Dagmara Gruszecka. Stąd rozdziały podręcznika, które były przez nią opracowane, należało napisać od nowa.

Podręcznik jest wspólnym dziełem pracowników naukowych Katedry Postępowania Karnego Uniwersytetu Wrocławskiego. Nieocenionej pomocy w zebraniu i opracowaniu materiałów *on-line*, rekomendowanej literatury i orzecznictwa sądowego oraz pytań sprawdzających przy pierwszym wydaniu podręcznika udzielili mgr Anna Drozd, mgr Kazimierz Leżak oraz mgr Dominika Czerniak i mgr Dorota Czerwińska, którym wyrażamy naszą wdzięczność. Ponieważ materiały te są nadal aktualne, zostały wykorzystane w obecnej wersji.

Mamy nadzieję, że niniejszy podręcznik pozwoli studentom prawa i administracji na opanowanie teoretycznych podstaw procesu karnego i poznanie mechanizmów kierujących jego ruchem, a aplikantom, a nawet praktykom, ułatwi zrozumienie ustawowych regulacji i sądowych orzeczeń, a także będzie stanowić impuls do krytycznej oceny obowiązującej ustawy procesowej i przyjętego w niej modelu procesu karnego.

*Jerzy Skorupka*  
*czerwiec 2020 r.*

## Rozdział I

# ZAGADNIENIA OGÓLNE



### Pojęcia do zapamiętania:

1. Proces karny, postępowanie karne, procedura karna, prawo karne procesowe.
2. Statyka i kinetyka procesu karnego.
3. Paradygmat procesu karnego.
4. Proces przed sądami powszechnymi i specjalnymi.
5. Proces zasadniczy i akcja cywilna.
6. Postępowanie zwyczajne i szczególne.
7. Proces ogólny, konkretny i rzeczywisty.
8. Mediacja.
9. Oddanie pod osąd.
10. Procesowa tożsamość czynu.
11. Niezmiennność i niepodzielność procesu karnego.
12. Sprawiedliwość materialna i proceduralna.
13. Rzetelny proces karny.
14. Proces skargowy, inkwizycyjny i mieszany.
15. Ściganie karne, obrona karna, rozstrzygnięcie.
16. Funkcja procesowa.
17. Funkcje prawa karnego procesowego: prakseologiczna, gwarancyjna, porządkująca.
18. Granice procesu karnego.
19. Wymiar sprawiedliwości.



### Po przeczytaniu rozdziału student powinien:

1. Określić pojęcie procesu karnego i wymienić jego rodzaje.
2. Odróżnić działania prowadzone w ramach procesu karnego od działań podejmowanych poza jego granicami.

3. Odróżnić proces karny w znaczeniu konkretnym i rzeczowym.
4. Określić, czy przedmiot procesu uległ zmianie lub podziałowi.
5. Określić podstawę faktyczną i prawną procesu karnego.
6. Odróżnić podstawę faktyczną wszczęcia procesu karnego od przedmiotu procesu karnego.
7. Wskazać kryteria wyłączające przyjęcie tożsamości czynu zarzuconego i przypisanego.
8. Określić istotę procesu karnego.
9. Określić cele procesu karnego.
10. Określić aksjologię procesu karnego.
11. Określić elementy sprawiedliwości karnomaterialnej i proceduralnej.
12. Wymienić źródła prawa karnego procesowego.
13. Określić, na czym polega i do czego zmierza tzw. akcja cywilna w procesie karnym.
14. Znać etapy i fazy procesu karnego i je scharakteryzować.
15. Znać rodzaje i tryby procesu karnego i je scharakteryzować.
16. Wymienić cele i cechy mediacji.
17. Odróżnić pojęcie procesu karnego od pojęcia postępowania karnego.
18. Zdefiniować pojęcie procedury karnej i określić jej znaczenie w państwie.
19. Określić i scharakteryzować funkcje przepisów prawa karnego procesowego.
20. Wymienić i scharakteryzować funkcje procesowe przepisów prawa karnego procesowego.
21. Wskazać granice procesu karnego i ich znaczenie.
22. Określić pojęcie wymiaru sprawiedliwości i wskazać gwarancje prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości.
23. Określić gwarancje procesowe i je scharakteryzować.

## 1. Pojęcie procesu karnego

### 1.1. Uwagi ogólne

Proces karny stanowi złożoną instytucję prawa procesowego, w ramach której rozpoznawane są sprawy karne, przez co należy rozumieć wykrycie i ustalenie czynu przestępnego oraz jego sprawcy, wyjaśnienie okoliczności sprawy, ustalanie konsekwencji prawnych czynu zabronionego, pociągnięcie sprawcy tego czynu do odpowiedzialności prawnej oraz ewentualne wykonanie kary i innych środków reakcji karnej albo środków zabezpieczających. **Klasyyczna koncepcja procesu** stawia sobie za cel „efektywną realizację prawa materialnego, gdyż dąży do zapewnienia jak największej «przewidywalności» decyzji organów stosujących prawo, co stanowi podstawowy warunek skutecznego oddziaływania na stosunki społeczne, a także – do zapewnienia jak największego poczucia pewności i bezpieczeństwa obywateli”<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Por. L. Morawski, *Argumentacje, racjonalność i postępowanie dowodowe*, Toruń 1998, s. 168–169.

W koncepcji klasycznej rola sądu ogranicza się do zastosowania norm procesowych i rozstrzygnięcia sporu. Proces karny zredukowany jest więc do sposobu realizacji prawa materialnego. Inaczej postrzega się proces karny w koncepcji postklasycznej, w której podstawowym założeniem jest rozwiązanie konfliktu m.in. przez oddanie go w ręce stron. **Postklasyczna koncepcja procesu** opiera swój program na odrzuceniu założenia, że normy procesowe pełnią funkcję instrumentalną wobec norm materialnoprawnych oraz że najlepszą metodą rozstrzygnięcia sporów jest zastosowanie norm materialnych i dlatego powinny one stanowić podstawę podejmowanych decyzji. W procesie postklasycznym miarą sprawiedliwości, obok prawidłowego zastosowania normy prawa karnego materialnego, jest także rzetelne procedowanie odpowiadające zasadzie *due process of law*, czyli taka organizacja procesu, zdobywania informacji, przeprowadzania i oceny dowodów, które zapewnią przeprowadzenie postępowania w sposób uznany przez strony za *fair*.

Proces karny stanowi zespół prawnie uregulowanych czynności organów państwa i innych uczestników postępowania, gdyż prawo karne procesowe ustala porządek dokonywania czynności procesowych składających się na proces karny, określając ich sekwencję, wzajemne związki i zależności. Proces karny stanowi zatem **konstrukcję prawną** przemyślaną i świadomie wykreowaną przez ustawodawcę do osiągnięcia określonych celów.

#### DEFINICJA

Proces karny jest **ustawowo uregulowany**, a zatem z góry określony przez przepisy prawne, przez co ustawodawca stanowi, że działalność procesowa, tj. zachowanie uczestników procesu, może odbywać się wyłącznie w sposób przewidziany w ustawie, co legitymizuje zachowanie uczestników procesu jako ich działalność wykonywaną w procesie karnym.

Wynika stąd, że działalność uczestników postępowania musi być **związana z procesem**, a ściślej rzecz biorąc – z czynnościami podejmowanymi w procesie oraz z celem i przedmiotem procesu, co do którego ma zapaść rozstrzygnięcie. Nie stanowi zatem działalności procesowej zachowanie niezwiązane z procesem karnym. Taka działalność odbywa się bowiem poza procesem karnym, a tym samym – bez podstawy prawnej zawartej w przepisach prawa karnego procesowego.



Zachowanie organów i dalszych uczestników niezwiązane z procesem nie stanowi działalności procesowej i musi być kwalifikowane jako prowadzone poza procesem karnym, gdyż odbywa się bez podstawy prawnej i poza granicami procesu karnego.

Prawne uregulowanie procesu karnego ma na celu zapewnienie prawidłowych i skutecznych sposobów ścigania sprawców przestępstw, wyeliminowanie dowolności w działaniu organów procesowych oraz właściwe ustalenie pozycji procesowej osób

biorących udział w postępowaniu. Obywatel powinien bowiem wiedzieć, przez jakie organy oraz w jaki sposób będzie prowadzone przeciw niemu postępowanie, a także w jaki sposób wolno mu się bronić przed oskarżeniem. Dlatego forma prowadzenia procesu karnego nie może być dowolna, ale jest z góry określona. Wykluczenie dowolności form postępowania prowadzi bowiem do zapobieżenia samowoli organów działających w procesie karnym, a tym samym – do zapewnienia obywatelowi poszanowania jego praw, a także do stworzenia dla niego tzw. **gwarancji procesowych**. Kilkadziesiąt lat temu S. Śliwiński ujął tę kwestię obrazowo, stwierdzając, że „dzięki temu prawo karne procesowe wyłącza zdanie oskarżonego na łaskę lub niełaskę organów ścigania, oskarżyciela publicznego lub sądu oraz stwarza stan, w którym formy procesowe chronią przed niesłusznym skazaniem i nie dopuszczają do podeptania najcenniejszych praw obywatelskich”<sup>2</sup>.

## 1.2. Proces karny w znaczeniu normatywnym i ogólnym


W znaczeniu normatywnym proces karny stanowi obowiązujący model określony przez prawo karne procesowe. Jest to **wzorzec postępowania** organów procesowych i innych uczestników postępowania w każdej konkretnej sprawie. Normy prawa karnego procesowego określają proces karny w znaczeniu ogólnym. Proces karny w znaczeniu ogólnym stanowi zatem działalność przewidzianą obowiązującymi przepisami, mającą na celu wykrycie i ustalenie przestępstwa, jego sprawcy oraz wymierzenie kary lub zastosowanie innych środków, będącą modelem przewidzianym w obowiązujących przepisach, któremu powinien być podporządkowany każdy proces karny w znaczeniu konkretnym, tzn. każdy proces przeciwko oznaczonej osobie. Proces karny w znaczeniu ogólnym stanowi **model normatywny** będący podstawą prawną konkretnej działalności procesowej. Proces karny w znaczeniu ogólnym nie może być sprzeczny z prawem karnym procesowym, gdyż jest on przez przepisy tego prawa określony.

## 1.3. Proces karny w znaczeniu konkretnym i rzeczywistym

Proces karny w znaczeniu **konkretnym** stanowi uregulowaną przez prawo karne procesowe działalność odbywającą się w określonym procesie, prowadzonym w sprawie o konkretne przestępstwo przeciwko oznaczonej osobie, zmierzającą do wykrycia i ewentualnego ukarania sprawcy określonego przestępstwa (np. proces X.Y.). Może się zdarzyć, że konkretny proces karny będzie niezgodny z prawem karnym procesowym, a tym samym – z procesem karnym w znaczeniu ogólnym. Taka sytuacja będzie miała miejsce w razie prowadzenia procesu w sposób niezgodny z przepisami prawa karnego procesowego.

<sup>2</sup> Zob. S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 6.

Proces karny w znaczeniu **rzeczywistym** stanowi zaś wypadkową sumy konkretnych procesów karnych. Proces karny w tym znaczeniu stanowi **obraz działalności procesowej** prowadzonej w konkretnych sprawach, wskazuje, jak w praktyce przebiega proces karny. Obraz procesu karnego nakreślony na podstawie obowiązujących przepisów prawa, poglądów doktryny i orzecznictwa sądowego jest bowiem niepełny. Dopiero ukazanie praktycznej realizacji ustawowego modelu daje pełny obraz procesu karnego.

 Proces rzeczywisty stanowi podstawę do oceny obowiązującego modelu przez pryzmat jego praktycznej (rzeczywistej) realizacji. Pozwala też na wskazywanie błędów praktyki, a także na sprawdzanie i korygowanie tych założeń ogólnych, które w praktyce okazały się nieprzydatne. Proces karny w znaczeniu rzeczywistym, to zatem typowy, przeciętny obraz procesu karnego, jaki występuje w praktyce.

Niezgodność modelu normatywnego, czyli procesu karnego w znaczeniu ogólnym, z procesem karnym rzeczywistym wskazuje, że praktyka procesowa, czyli działalność organów i uczestników postępowania, odbiega od normatywnego wzorca.

## 1.4. Przedmiot procesu karnego oraz podstawa jego wszczęcia

Przedmiotem procesu jest kwestia popełnienia przestępstwa, a w dalszej kolejności – **problem odpowiedzialności karnej i ewentualnie cywilnej określonej osoby za zarzucone jej przestępstwo**<sup>3</sup>. W konkretnym procesie karnym wymieniona kwestia może być rozstrzygnięta w różny sposób. W kontradiktoryjnym postępowaniu strony przeprowadzają przeciw dowody i przekonują sąd do swoich racji procesowych. Może to doprowadzić do sytuacji, że zarzut oskarżenia upadnie np. z braku wystarczających dowodów na poparcie tezy oskarżenia lub z powodu uznania dowodów obrony za wiarygodne i odmówienia tej cechy dowodom oskarżenia. Zarzut oskarżenia stanowi bowiem jedynie hipotezę oceny określonego zdarzenia, która może, ale nie musi zostać potwierdzona w procesie. Dlatego przedmiotem procesu jest kwestia odpowiedzialności prawnej oskarżonego za zarzucony mu czyn. Wskazana na wstępie kwestia jest **głównym przedmiotem zasadniczego procesu karnego**. W postępowaniu adhezyjnym, które obowiązywało do 30.06.2015 r., przedmiotem była kwestia ewentualnej odpowiedzialności cywilnej oskarżonego. Można także mówić o **przedmiotach ubocznych procesu** w odniesieniu do np. postępowań następczych lub incydentalnych. Przedmiotem postępowania w sprawie o ułaskawienie będzie więc kwestia ewentualnego ułaskawienia sprawcy przestępstwa, a przedmiotem postępowania o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania – ewentualne zastosowanie lub dalsze stosowanie tego środka zapobiegawczego.

<sup>3</sup> Zob. M. Cieślak, *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. „podstawy procesu”*, PiP 1959/8–9, s. 333.

W książce kompleksowo omówiono obszerną problematykę prawa karnego procesowego, obejmującą zagadnienia teorii procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości oraz przebiegu postępowania karnego we wszystkich odmianach i trybach. Wyraźny akcent został położony na funkcję gwarancyjną przepisów procesowych wyznaczającą obszar dozwolonej ingerencji organów postępowania karnego w prawa i wolności jednostki z jednej strony oraz obszar prywatności, który nie może zostać naruszony, z drugiej. Omówiono granice dozwolonej działalności procesowej organów władzy publicznej, których przekroczenie oznacza bezprawność działania tych organów. Wymagało to uwzględnienia konstytucyjnych wartości, a zwłaszcza przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, jego wolności i praw.

W 3. wydaniu na nowo opracowano rozdziały dotyczące dowodów, postępowania odwoławczego i nadzwyczajnych środków zaskarżenia oraz postępowań szczególnych. Uwzględniono dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące postępowania karnego oraz zmiany w polskich przepisach.

Publikację wzbogacono m.in. o materiały z akt spraw karnych, poddane anonimizacji, które są dostępne na stronie [www.proces-karny.wolterskluwer.pl](http://www.proces-karny.wolterskluwer.pl) po wpisaniu indywidualnego kodu zamieszczonego w każdym egzemplarzu książki. Dzięki temu czytelnik ma możliwość poznania procesu karnego nie tylko w aspekcie teoretycznym, lecz także „zobaczenia” decyzji procesowych podejmowanych w konkretnych postępowaniach karnych (np. postanowienia, wyroki, zażalenia, apelacje).

Podręcznik jest przeznaczony przede wszystkim dla studentów prawa i administracji oraz aplikantów zawodów prawniczych. Będzie przydatny również dla prawników praktyków.

**LEXOTEKA**  
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników  
dostępnych online

[www.lexoteka.pl](http://www.lexoteka.pl)



9788381879286 W03P01

ISBN 978-83-8187-928-6



9 788381 879286

**ZAMÓWIENIA:**

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 89 ZŁ (W TYM 5% VAT)